

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар

А.І.Жук

18.06.

2025 г.

Рэгістрацыйны № УД _____/вуч.

УД-26-1-53-2025/уч.

МЕТАДАЛОГІЯ ГІСТАРЫЧНАЙ НАВУКІ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне для
спецыяльнасці:

6-05-0113-01 Гістарычная адукацыя

2025 г.

Вучэбная праграма складзена на падставе агульнаадукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі, зацверджанага 02 жніўня 2023 г, рэг. № 225, вучэбных планаў па спецыяльнасці: 6-05-0113-01 Гістарычная адукацыя (прафілізацыя: Грамадазнаўчыя дысцыпліны, зацверджанага 23.02.2023, рэг. № 005-2023/у, №008-2023/уз ; Сусветная мастацкая культура, зацверджанага 23.02.2023, рэг. № 006-2023/у, Экскурсійна-краязнаўчая работа, зацверджанага 23.02.2023, рэг. № 004-2023/у)

СКЛАДАЛЬНИК:

А.П. Жытко, прафесар кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў БДПУ, доктар гістарычных навук, прафесар

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

У.М.Кадзіра, першы прарэктар прыватнай установы адукацыі “Інстытут сучасных ведаў імя А.М.Шырокава”, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;
А.А.Сурма, дацэнт кафедры ўсеагульнай гісторыі і метадзі выкладання гісторыі БДПУ, кандыдат гістарычных навук

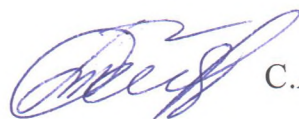
УЗГОДНЕНА:

Намеснік дырэктара дзяржаўнай установы адукацыі
«Гімназія № 40 імя Я.Лучыны г. Мінска» І.А.Марчонак

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай гісторыі Беларусі і славянскіх народаў
(пратакол № 10 ад 26.03.2025).

Загадчык кафедры

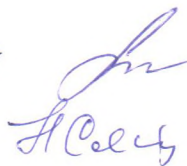
С.А.Талмачова

Навукова-метадычным саветам установы вышэйшай адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”
(пратакол № 5 ад 17 06 2025).

Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджальных яе матэрыялаў дзеючым патрабаванням Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адпавядае.

Метадыст

вучэбна-метадычнага аддзела БДПУ

Г.В.Вінаградава

Дырэктар бібліятэкі

Н.П.Сяткоўская

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна “Метадалогія гістарычнай навукі” прадугледжана агульнаадукацыйным стандартам і вучэбным планам падрыхтоўкі студэнтаў па спецыяльнасці 6-05-0113-01 Гістарычная адукацыя.

Мэта вучэбнай дысцыпліны – азнаёміць студэнтаў з асновамі метадалогіі гістарычнай навукі, навучыць іх правільна выкарыстоўваць катэгарыяльны апарат пры тлумачэнні гістарычных падзей і з’яў, аперыраваць агульнанавуковымі і канкрэтна-гістарычнымі метадамі ў працэсе гістарычнага даследавання.

Для рэалізацыі пастаўленай мэты неабходна вырашыць наступныя **задачы**:

- выявіць сацыяльныя функцыі гістарычнай навукі;
- разгледзець прынцыпы гістарычнага пазнання;
- высветліць асаблівасці аб’екта гістарычнай навукі і спецыфіку яго пазнання;
- паказаць структуру гістарычнага даследавання;
- раскрыць катэгарыяльны апарат гістарычнай навукі;
- вывучыць метады гістарычнага пазнання і іх практычнае прымяненне.

Месца вучэбнай дысцыпліны у сістэме падрыхтоўкі спецыяліста з вышэйшай адукацыяй.

Вучэбная дысцыпліна адносіцца да модуля “Метадалогія і крыніцазнаўства гісторыі” кампанента ўстанова адукацыі.

Вучэбная дысцыпліна «Метадалогія гістарычнай навукі»” грунтуецца на ведах, атрыманых пры вывучэнні наступных дысцыплін: «Методыка выкладання гісторыі», «Методыка выкладання грамадазнаўства», «Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі».

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен **ведаць**:

- прадмет метадалогіі гістарычнай навукі;
- сацыяльныя функцыі гістарычнай навукі;
- асаблівасці гістарычнага пазнання;
- структуру гістарычнага даследавання;
- катэгарыяльна-панятыжны апарат гістарычнай навукі;
- агульнанавуковыя і спецыяльна-гістарычныя метады даследавання.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен **умець**:

- праводзіць унутраную і знешнюю крытыку гістарычных крыніц;
- аперыраваць гістарычнымі фактамі (гістарычнай рэчаіснасці, крыніц і навукова-гістарычнымі фактамі);
- карыстацца навуковымі катэгорыямі, паняццямі і тэрмінамі;
- прымяняць на практыцы агульнанавуковыя і канкрэтна-гістарычныя метады.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен **валодаць**:

- метадамі гістарычнага пазнання;

– навуковым катэгарыяльным і панятычным апаратам па вучэбнай дысцыпліне.

Патрабаванні да кампетэнцый

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Метадалогія гістарычнай навукі» павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў універсальных і базавых прафесійных кампетэнцый:

УК- 8 Валодаць сучаснай культурай мыслення, гуманістычным светапоглядам, аналітычным і інавацыйна-крытычным стылем пазнавальнай, сацыяльна-практычнай і камунікатыўнай дзейнасці, выкарыстоўваць асновы філасофскіх ведаў у непасрэднай прафесійнай дзейнасці, самастойна засвойваць філасофскія веды і будаваць на іх падставе светапоглядную пазіцыю.

БПК-17 Выкарыстоўваць навуковы катэгарыяльны апарат пры тлумачэнні гістарычных падзей і працэсаў, апераваць агульнанавуковымі і канкрэтна-гістарычнымі метадамі пры іх даследаванні.

Усяго на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Метадалогія гістарычнай навукі” адведзена:

– для дзённай формы атрымання вышэйшай адукацыі 120 гадзін, з іх 58 аўдыторных гадзін. Размеркаванне гадзін па відах заняткаў: лекцыі – 24 гадзіны, семінарскія заняткі – 34 гадзіны (з іх 10 гадзін – кіруемая самастойная работа)

– для завочнай формы атрымання вышэйшай адукацыі адводзіцца 14 аўдыторных гадзін, з іх: лекцыі – 4 гадзіны, семінарскія заняткі – 10 гадзін.

Працаёмкасць вучэбнай дысцыпліны складае 3 заліковыя адзінкі.

Прамежкавая атэстацыя праводзіцца ў адпаведнасці з вучэбным планам па спецыяльнасці ў форме экзамена для дзённай формы атрымання вышэйшай адукацыі ў 5 семестры і для завочнай формы атрымання вышэйшай адукацыі ў 6 семестры.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Тэма 1. Уводзіны ў вывучаемую дысцыпліну “Метадалогія гістарычнай навукі”

Прадмет і задачы вучэбнай дысцыпліны. Стан сучаснай айчынай гістарыяграфіі. Неабходнасць перагляду асноўных катэгорый і прынцыпаў гістарычнай навукі.

Месца метадалогіі гістарычнай навукі ў сістэме навуковых ведаў. Метадалогія гістарычнай навукі як дысцыпліна, якая вывучае прыроду, прынцыпы і метады навуковага пазнання. Сувязь метадалогіі гісторыі з філасофіяй. Праблемы ўзаемадзеяння. Значэнне метадалогіі для правільнага адбору даследчых метадаў у канкрэтных гістарычных даследаваннях. Метад як сродак атрымання новых навуковых ведаў. Сучасныя метады гістарычнай навукі. Сувязь метадалагічных і гістарыяграфічных даследаванняў. Метадалогія і крыніцазнаўства. Роль метадалогіі гістарычнай навукі ва ўдасканаленні прафесійнай падрыхтоўкі студэнта-гісторыка.

Станаўленне метадалогіі гістарычнай навукі як спецыяльнай навуковай дысцыпліны. Фарміраванне метадалогіі гістарычнай навукі ў канцы XIX ст. – заканамерны вынік развіцця навуковых ведаў. Нямецкі гістарызм і пазітывізм як асноўныя напрамкі ў гістарыяграфіі сярэдзіны і другой паловы XIX ст. Гнэсалагічны аптымізм і аб’ектывізм гістарыяграфіі XIX ст., яе адпаведнасць нормам “класічнай навукі”. Асаблівасці пазітывісцкай метадалогіі гісторыі.

Метадалагічны крызіс у гістарычнай навуцы ў канцы XIX – пачатку XX ст. Пераўтварэнне стылю навуковага мыслення і ўсталяванне некласічнага прыродазнаўства. Метадалагізацыя навукова-гістарычнага мыслення і фарміраванне метадалагічных канцэпцый.

Станаўленне метадалогіі гістарычнай навукі ў савецкай навуцы.

Сучасныя асноўныя метадалагічныя канцэпцыі ў гістарычным даследаванні. Суадносіны аб’ектывісцкага і рэлятывісцкага падыходаў амерыканскай гістарыяграфіі. Адраджэнне прынцыпаў нямецкага гістарызму ў гістарычнай навуцы ФРГ. Школа “Аналаў”. “Глабальная гісторыя” Брадэля.

Перагляд марксісцкіх прынцыпаў гістарычнага даследавання ў “постсавецкай” навуцы. Дыскусіі аб суадносінах фармацыйнага, тэхналагічнага і цывілізацыйнага падыходаў.

Тэма 2. Прадмет гістарычнай навукі

Шматзначнасць паняцця “гісторыя”. Гісторыя як мінулае. Гісторыя як веды аб мінулым і яго рознабаковыя формы.

Навуковая гісторыя. Сутнасць навуковага пазнання. Пераход ад класічнага да некласічнага паняцця навукі. Гісторыя і сацыяльныя навукі. Выдзяленне розных гістарычных дысцыплін. Прадмет гісторыі ў яго гістарычным развіцці.

Мінулае – галоўная асаблівасць прадмета гістарычнага даследавання. Рэтраспектыўны характар гістарычнага пазнання. Гісторыя – навука аб чалавеку і аб абставінах чалавечай дзейнасці. Генетычны падыход у гісторыі. Індывідуальны характар гістарычнага працэсу ў яго агульным сэнсе. Спалучэнне агульнага, асаблівага і адзінкавага ў гістарычным працэсе. Дыскусіі ў гістарыяграфіі аб галоўнай мэце гістарычнага даследавання.

Адрозненне прадмета гісторыі і сацыялогіі. Значэнне абагульненняў сацыялогіі і псіхалогіі для гісторыі. Небяспека “сацыялагізацыі” гісторыі. Роля індывідуальнага ў гісторыі як навуцы аб культуры. Апісальнасць ў гістарычным даследаванні. Спробы вычленення асобных “гістарычных законаў” у якасці галоўнага прадмета гістарычнага даследавання і іх вынікі.

Тэма 3. Суб’ектна-аб’ектныя адносіны ў гістарычнай навуцы і спецыфіка гістарычнага пазнання

Гісторыя сярод іншых навук. Уплыў прыродазнаўства на гісторыю. Асаблівасці пазнаваўчых ідэалаў у розных групах навук. Асаблівасці аб’екта гістарычнага вывучэння. Гістарычны працэс – прадукт свядомай мэтанакіраванай дзейнасці чалавека. Наяўнасць аб’ектыўных і суб’ектыўных бакоў у грамадскім жыцці. Незавершанасць гісторыі як працэсу. Грамадства – суб’ект – аб’ект, сацыяльнае пазнанне – самапазнанне грамадства. Асаблівасць аб’екта гісторыі – мінулае. Праблема рэальнасці гістарычнага мінулага.

Асаблівасці пазнаваўчай дзейнасці ў гістарычнай навуцы. Наяўнасць агульных прынцыпаў у гісторыі і прыродазнаўстве. Рэканструктыўны характар пазнання ў гісторыі. Адметныя адрозненні гістарычнай рэканструкцыі ад прыродазнаўчай. Абмежаваны характар прымянення эксперыменту ў гісторыі. Рэтраспектыўны характар гістарычнага пазнання. Пазітыўныя бакі рэтраспекцыі. Складанасці гістарычнай рэтраспекцыі. Абмежаванасць пазнаваўчых магчымасцей гісторыка сучаснасцю. Сучаснасць – сістэмаўтвараючы элемент у развіцці гістарычнай навукі. Незавершанасць гістарычнага працэсу. Складанасці ў вывучэнні сучаснай гісторыі. Пазнаваўчае значэнне вопыту сучаснасці для паглыбленага разумення мінулага.

Роля светапогляду ў гістарычнай творчасці. Прырода светапогляду. Уздзеянне светапогляду на розныя этапы гістарычнага даследавання. Ацэначны характар гістарычнага меркавання. Нацыянальныя, класавыя, партыйныя, канфесійныя, расавыя схільнасці ў гістарыяграфіі. Уздзеянне катэгарыяльнага апарату як спадчыны мінулага на гістарычную творчасць. Небяспека мадэрнізацыі і архаізацыі мінулага і шляхі іх пераадолення.

Значэнне гістарычнага вопыту для сучаснасці. Гістарычны вопыт – састаўная частка грамадскай свядомасці. Гістарычны вопыт і нацыянальная самасвядомасць грамадства. Сувязь і адрозненне гісторыі і ідэалогіі. Значэнне гістарычных ведаў для дзяржаўнай палітыкі. Палітычная і навуковая актуальнасць. Неабходнасць свабоднага развіцця гістарычнай навукі ў грамадстве.

Тэма 4. Сацыяльныя функцыі гістарычнай навукі

Паняцце “сацыяльныя функцыі гістарычнай навукі”. Сувязь гісторыі з задавальненнем грамадскіх запатрабаванняў.

Функцыя сацыяльнай памяці – найстаражытнейшая і ўстойлівая функцыя гісторыі. Сутнасць задач гісторыі як сацыяльнай памяці чалавецтва. Сацыяльная памяць і цывілізацыя. Гісторыя – пасрэдніца паміж пакаленнямі чалавецтва. Сацыяльная і індывідуальная памяць: падабенства і адрозненні. Гісторыя як арганізаваная сацыяльна-арыентаваная памяць. Клопат народаў і дзяржаў аб захоўванні помнікаў мінулага. Гісторыя як «сусветны трыбунал». Гісторыя як «прыміраючая памяць чалавецтва».

Навукова-пазнаваўчая функцыя гісторыі. Зварот гістарыяграфіі да мінулага для правільнага разумення сучаснасці. Фундаментальны характар навуковых канкрэтных ведаў аб мінулым. Месца гісторыі сярод іншых сацыяльных навук у самапазнанні грамадства. Немагчымасць навуковага пазнання сучаснасці без гістарычнага падыходу ў вывучэнні грамадства. Значэнне вывучэння вопыту сучаснасці для развіцця грамадства і гістарычнай навукі. Паспяховае выконванне гісторыяй эўрыстычнай функцыі – перадумова навуковага кіраўніцтва грамадствам і правядзення абгрунтаванай дзяржаўнай палітыкі.

Магчымасць і неабходнасць выкарыстання вынікаў гістарычных прац у сацыяльным прагназіраванні. Адрозненне прагназіравання ў навукх аб прыродзе і аб грамадстве. Паспехі і няўдачы сацыяльнага прагназіравання.

Выхаваўчая функцыя. Задачы гісторыі па выхаванню маральнасці і грамадзянскай сумленнасці ў антычнай і сярэдневяковай гістарыяграфіі (Плутарх, Тацыт). Аб’ектыўнае выхаваўчае ўздзеянне на чытача гістарычных прац.

Роля гісторыі ў фарміраванні нацыянальнай самасвядомасці. Патрыятызм і нацыяналізм. Неабходнасць маральнага і грамадзянскага выхавання моладзі на базе агульначалавечых каштоўнасцей, ідэалаў свабоды, дэмакратыі і павагі да чалавечай асобы.

Палітыка-ідэалагічная функцыя гісторыі. Нарматыўная і фактычная наяўнасць палітыка-ідэалагічнай функцыі гісторыі. Уцягванне гісторыі ў грамадскую барацьбу. Прагматычныя задачы гісторыі ў антычную эпоху. Гісторыя – прыслужніца багаслоўя і святой царквы ў сярэдневякоўі. Гісторыя – “навука князёў”. Гісторыя – сродак барацьбы нацый і палітычных партый у XIX ст. Ідэалагізацыя гісторыі ў савецкім грамадстве. Гісторыя і “халодная вайна”. Сучасныя формы палітызацыі і ідэалагізацыі гісторыі.

Тэма 5. Прынцыпы гістарычнага пазнання

Гістарызм як прынцып, які адлюстроўвае асаблівасці гістарычных ведаў. Грамадства як арганізм, які развіваецца ў часе і прасторы. Гістарычны падыход – неабходная ўмова вывучэння з’яў грамадскага жыцця. Гістарызм як спосаб мыслення новаеўрапейскай цывілізацыі. Светапоглядны характар

гістарызму. Гістарызм як прынцып навуковага пазнання. Асноўныя патрабаванні да навуковага даследавання з пазіцыі гістарызму. Узаемасувязь гістарызму як спосабу мыслення і як прынцыпу пазнання.

Зацвярджэнне прынцыпу гістарызму ў грамадазнаўстве ў канцы XVIII – пачатку XIX ст. Абгрунтаванне асноўных элементаў гістарычнага падыходу да мінулага ў межах нямецкага ідэалістычнага гістарызму. Кансерватыўны палітычны сэнс нямецкага гістарызму. Марксісцкі гістарызм – адлюстраванне дыялектыка-матэрыялістычнага падыходу да гісторыі. Арыентацыя марксісцкага гістарызму на класавую інтэрпрэтацыю гісторыі. Палітызаванасць марксісцкага гістарызму, яго прэтэнзіі на навуковую выключнасць.

Сувязь гістарызму і рэлятывізму ў навуцы канца XIX – першай чвэрці XX ст. Неабходнасць пераадолення перабольшванняў гістарычнага рэлятывізму. Ператварэнне гістарызму ў агульнанавуковы прынцып пазнання. Узаемасувязь гістарызму з іншымі прынцыпамі вывучэння гісторыі.

Аб’ектыўнасць – агульны прынцып навуковага пазнання. Аб’ектыўнасць і аб’ектывізм у гістарыяграфіі. Фактары, якія патэнцыяльна забяспечваюць аб’ектыўнасць навуковага пазнання мінулага. Залежнасць вынікаў навуковага даследавання ад прафесійнай падрыхтоўкі даследчыка, фундаментальнасці яго навуковай канцэпцыі, творчага падыходу, выкарыстання сукупнасці даследчых метадаў.

Каштоўнасць падыходу ў гісторыі. Наяўнасць пэўных каштоўнасцей адносна гісторыка да прадмета вывучэння. Два спосабы засвойвання суб’ектам аб’екта: навуковы (лагічны) і каштоўнасць. Ацэначная дзейнасць гісторыка – адна з форм актыўнасці суб’екта пазнання.

Фарміраванне каштоўнаснага падыходу ў метадалогіі гісторыі. Яго абвясчэнне адзіным метадам пазнання мінулага ў неакантыянцтве. Адмаўленне аксіалагічнага метаду ў пазітывізме канца XIX – пачатку XX ст. Сучасны неаб’ектывізм аб месцы каштоўнаснага падыходу ў гістарычнай працы. Дыскусія аб каштоўнасцям падыходзе ў савецкай і постсавецкай гістарыяграфіі.

Функцыяніраванне катэгорыі каштоўнасці ў гістарыяграфічнай практыцы. Прырода каштоўнасці. Каштоўнасці як прадукт матэрыяльнай і духоўнай дзейнасці чалавецтва. Аб’ектыўны характар каштоўнасцяў. Іх гістарычная зменлівасць. Наяўнасць у змесце каштоўнасцяў не толькі адноснага, але і абсалютнага, агульначалавечага.

Каштоўнасць і ацэнка. Сутнасць ацэнкі. Гнасеалагічнае значэнне ацэнкі ў навуцы. Каштоўнасць падыходу і праблема аб’ектыўнасці гістарычнага пазнання. Уздзеянне на гісторыка класавых, партыйных, нацыянальных, канфесійных і іншых каштоўнасцей устаноў. Марксісцкі прынцып партыйнасці – разнастайнасць каштоўнаснага падыходу. Небяспека абвясчэння гістарычна абмежаваных каштоўнасцей устаноў у якасці крытэрыя ацэнкі ў дзейнасці даследчыка.

Тэма 6. Гістарычная крыніца

Структура гістарычнай навукі: крыніца, факт, тэорыя. Крыніца – абавязковая ўмова пазнання мінулага. Значэнне крыніц для гісторыкаў.

Пазіцыі даследчыкаў гісторыі ў вызначэнні паняцця “Гістарычная крыніца”. Крыніца – прадукт чалавечай дзейнасці. Неабходнасць пашыранай трактоўкі крыніцы. Важнасць выкарыстання ў навуковым даследаванні ўсёй сукупнасці розных тыпаў крыніц.

Крыніца і інфармацыя. Актуальныя і патэнцыяльныя крыніцы. Адлюстраванне ў крыніцах сацыяльных і індывідуальных характарыстык іх аўтараў. Вызначэнне светапогляду аўтара і яго сацыяльных арыентацый – адзін са шляхоў да аб’ектыўнага пазнання мінулага. Праблема пазнаваўчых магчымасцей крыніцы.

Інфармацыйныя магчымасці крыніц. Праблема адкрытай і ўтоенай інфармацыі. Крытыка інфармацыі крыніц. Важнасць выяўлення прагалаў у звестках аб мінулым.

Тэма 7. Гістарычны факт

Гістарычны факт – фундаментальная катэгорыя гістарычных ведаў. Важнасць метадалагічнага асэнсавання катэгорыі факта.

Разуменне катэгорыі факта ў гістарыяграфіі XIX ст. (пазітывізм, ранкеанства). Развіццё сацыяльна-эканамічнай гістарыяграфіі і ўскладненне разумення факта ў пазытывізме (В.О. Ключэўскі, Ш. Ланглуа, Ш. Сеньябос). Раскрыццё асаблівасцей сацыяльнай прыроды гістарычных фактаў у навучы XIX ст. (В. Дыльтэй, М.І. Карэў). Вылучэнне праблемы навуковага факта ў гісторыі і яе рэлятывісцкае вырашэнне ў гістарыяграфіі (Р.Ю. Віпер, К. Бекер). Крытыка рэлятывістамі аб’ектывісцкай гістарыяграфіі. Эвалюцыя аб’ектывісцкага і рэлятывісцкага разумення катэгорыі факта ў сучаснай гістарыяграфіі. Аб’ектывісцкая аснова тэорыі факта ў савецкай гістарыяграфіі. Трактоўкі катэгорыі факта ў сучаснай заходняй метадалогіі гісторыі (Э. Карр, С. Х’юз, А. Стэрн, Дж. Клапенберг, Т. Хаскел і інш.)

Сэнс гістарычнага факта. Тры выпадкі ўжывання паняцця факт: 1. Факты гістарычнай рэчаіснасці (падзеі). 2. Факты гістарычнай крыніцы. 3. Навукова-гістарычныя факты.

Асаблівасці фактаў гістарычнай рэчаіснасці. Іх прырода. Непаўторнасць у эксперыменце. Аб’ектыўнасць у адносінах да аўтараў крыніц і даследчыкаў мінулага. Інварыянтнасць і нязменнасць фактаў у сваёй сутнаснай завершанасці ў прасторы і часе. Асаблівасці фактаў гістарычнай крыніцы.

Праблема суб’ектыўнага характару фактаў гістарычнай навукі. Сэнс “ўстанаўлення” навуковага факта. Дзейнасць гісторыка па рэканструкцыі факта. Навуковы факт як мадэль ці выява падзеі мінулага. Навуковы факт як прадукт сучаснага мыслення. Змястоўная незавершанасць і навуковая невычарпальнасць факта. Факт – дынамічная цэласная сістэма, якая

знаходзіцца ў пастаянным развіцці. Залежнасць факта ад тэорыі. Факт і інтэрпрэтацыя.

Тэма 8. Эмпірычны і тэарэтычны ўзроўні ў гістарычным даследаванні

Тры ўмоўныя ўзаемазвязаныя аперацыі ў гістарычным даследаванні: 1) збор фактаў, 2) пабудова мадэлі, 3) інтэрпрэтацыя. Асаблівасці эмпірычнага ўзроўню пазнання. Тэарэтычны ўзровень пазнання як ідэальны разрыў матэрыялу. Узаемасувязь двух узроўняў, апасрэдаванне іх практыкай гістарычнага даследавання.

Аперацыі з фактамі на эмпірычным і тэарэтычным узроўнях. Адбор фактаў. Пабудова фактаў у мадэль. Мадэль і тэорыя гісторыка. Новыя тэорыі – новыя пункты гледжання на мінулае, якое звязана з сучаснасцю. Уздзеянне гатовых тэорый на працу наступных пакаленняў гісторыкаў. Класіфікацыя навуковых тлумачэнняў і сфера іх выкарыстання. Тлумачэнне праз закон, яго абмежаванні. Каўзальныя і генетычныя тлумачэнні і іх роля ва ўстанаўленні і вывучэнні прычынна-выніковых радоў. Структурна-функцыянальныя тлумачэнні, іх значнасць у даследаванні гістарычных тыпаў. Неабходнасць комплекснага выкарыстання разнастайных відаў тлумачэнняў.

Тэма 9. Катэгорыі гістарычнай навукі

Выкарыстанне навуковых катэгорый як умова паспяховага гістарычнага даследавання. Выкарыстанне гістарычнай навукі ўніверсальных катэгорый філасофіі: сутнасць і з'ява, змест і форма, гістарычная неабходнасць і выпадковасць, гістарычная альтэрнатыўнасць, рэчаіснасць і магчымасць. Сэнс гісторыі. Гістарычная прастора. Эвалюцыйнае і рэвалюцыйнае развіццё.

Метадалагічнае значэнне катэгорый “сусветна-гістарычны” і “лакальна-гістарычны”. Катэгорыя “гістарычны час”: рэальны і суб'ектыўны аспекты. Эвалюцыя ўяўленняў аб часе. “Унутраны час” вывучаемай эпохі.

Праблемы перыядызацыі. Яе ўмоўны характар. Залежнасць перыядызацыі ад мэтавай устаноўкі гісторыка. Крытыка паняццяў: век, стагоддзе, сярэднявечча, рэнесанс, адраджэнне.

Іерархія гістарычных катэгорый: пастаянства (прыродна-геаграфічныя ўмовы), структуры (рэлігія, філасофскія сістэмы, навука, мастацтва), кан'юнктуры (крывыя рухаў народанасельніцтва, аб'ёму вытворчасці, цэн, зароботнай платы).

Тэма 10. Метады гістарычнага даследавання

Каштоўнасць агульнанавуковых метадаў даследавання. Лагічныя і гістарычныя метады. Важнасць лагічных метадаў для раскрыцця руху аб'екта ў часе. Выкарыстанне індуктыўна-аналітычнага метаду пры ўзыходжанні ад канкрэтнага да абстрактнага. Прыёмы атаясамлення нятоесных аб'ектаў (класіфікацыя, тыпалагізацыя, ідэалізацыя). Прымяненне інтэгральна-індуктыўнага метаду пры ўзыходжанні ад абстрактнага да канкрэтнага.

Індукцыя і дэдукцыя. Аналіз і сінтэз. Апісанне і вымярэнне. Статыстычныя і дынамічныя метады даследавання. Роля і месца агульнанавуковых метадаў у вывучэнні гістарычнай рэальнасці.

Метад класавага аналізу. Сутнасць класавага падыходу. Марксісцкія і іншыя трактоўкі паняцця “класа”, іх абмежаванасць. Выкарыстанне метаду ў гістарычных даследаваннях савецкіх і замежных вучоных.

Гісторыка-генетычны метады. Праблема выяўлення прычынна-выніковых сувязей і заканамернасцей развіцця. Накіраванасць метаду на аналіз яго дынамічнай прыроды. Прымяненне метаду ў пазітывісцкай гістарыяграфіі. Недахопы метаду. Даследаванне “генезісу” сацыяльнай з’явы ў сучаснай гістарычнай навуцы.

Гісторыка-параўнаўчы метады. Аналогія як лагічная аснова гісторыка-параўнаўчага метаду. Умовы супастаўлення аб’ектаў. Параўнанне ў прасторы і часе. “Палітыка” Арыстоцеля – першы прыклад прымянення метаду. Гісторыка-параўнаўчы метады ў вывучэнні гісторыі асобных народаў (ад Ф. Вальтэра да Л.М. Гумілёва). Параўнанне ў канцэпцыі цывілізацыі О. Шпенглера і А. Тойнбі.

Гісторыка-тыпалагічны метады. Тыпалагізацыя аб’ектаў і з’яў як класіфікацыя. Межы выкарыстання метаду. Тыпы грамадскіх з’яў у пазітывісцкай гістарыяграфіі. Крытыка пазітывістаў неакантыянцамі. Адмова ад тыпізацыі ў В. Дыльтэя (“метады разумення”). Метады “аднясення да культурных каштоўнасцяў” Г.Рыкэрта. Ідэальныя тыпы М. Вебера. “Канструюваны тып” Х. Бекера. Тыпалогія ў прагматызме як спосаб арганізацыі аб’екта даследавання. Прымяненне тыпалогіі ў даследаваннях па гісторыі Беларусі.

Гісторыка-сістэмны метады. Сістэмны падыход і сістэмны аналіз у сучаснай навуцы. Аб’ект як цэласная сістэма. Пабудова, структура і функцыі сістэмы. Структурны і функцыянальны аналіз як прыёмы ў сістэмных даследаваннях. Тэндэнцыя да ідэальнага абстрагавання і фармалізацыі вывучаемых гістарычных з’яў.

Метады дыяхроннага аналізу гісторыі. Адрозненне дыяхроннага і сінхроннага метадаў аналізу. Варыянты структурна-дыяхроннага аналізу. Вопыт прымянення дыяхроннага аналізу ў гістарычных даследаваннях.

Сацыяльна-псіхалагічны падыход у гістарыяграфіі. Неабходнасць даследавання псіхалагічных матываў гістарычнага працэсу. Спробы стварэння псіхалагічнай канцэпцыі асобы ў гісторыі: гістарычная псіхалогія. Выкарыстанне паняцця “базісная асоба”. Псіхааналітычная канцэпцыя З. Фрэйда і адкрыццё новых перспектыв у гістарычных даследаваннях. Тэорыя З. Фрэйда аб ролі “падсвядомага”.

Асноўныя напрамкі псіхагістарычных даследаванняў: даследаванне масавых працэсаў, псіхабіяграфіі, гісторыя дзяцінства. Сацыяльна-палітычныя змены ў гісторыі з пункту гледжання псіхагісторыкаў. Перспектывы псіхагісторыкаў.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ
«Метадалогія гістарычнай навукі»
(дзённая форма атрымання адукацыі)

Нумар раздзела, тэмы, занятка	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аудыторных гадзін			Самастойная работа (пазааўдыторная)	Матэрыяльнае забеспячэнне занятка (наглядныя, метадычныя дапаможнікі і інш.)	Літаратура	Формы кантроля ведаў
		Лекцыі	Практычныя (семінарскія) заняткі	Кіруемая самастойная праца				
	5 семестр	24	24	10с	62			
1	Уводзіны ў вывучаемую дысцыпліну “Метадалогія гістарычнай навукі”	2	2	2	4			
1.1	<i>Уводзіны</i> 1. Прадмет і задачы дысцыпліны. 2. Станаўленне метадалогіі гісторычнай навукі.	2	2		2		[1, 2]	
1.2	<i>Сучасныя метадалагічныя канцэпцыі</i> 1. Татальная гісторыя Ф. Брэдэля. 2. Гісторыя паўсядзённасці. 3. Інтэлектуальная гісторыя. 4. Гендэрная гісторыя. 5. Экалагічная гісторыя.			2 с	2		[1, 2]	Даклады
2.	Прадмет гістарычнай навукі 1. Станаўленне гісторыі як навукі. 2. Сучаснае разуменне прадмета гісторыі. 3. Адрозненне прадмета гісторыі ад сацыялогіі і іншых гуманітарных навук.	2			4	Камп’ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Тэставы кантроль

3.	Суб’ектыўна-аб’ектыўныя адносіны ў гістарычнай навуцы і спецыфіка гістарычнага пазнання 1. Асаблівасці аб’екта гістарычнага вывучэння. 2. Асаблівасці пазнавальнай дзейнасці гісторыка. 3. Роля светапогляду ў гістарычнай творчасці. 4. Гісторыя і сучаснасць.	2			4	Камп’ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Кантроль канспектаў
4.	Сацыяльныя функцыі гістарычнай навукі 1. Функцыя сацыяльнай памяці. 2. Навукова-пазнавальная функцыя гістарычнай навукі. 3. Выхаваўчая функцыя. 4. Палітыка-ідэалагічная функцыя гісторыі		2	2 с	4	Камп’ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Тэставы кантроль
5.	Прынцыпы гістарычнага пазнання	2	2	2	8			
5.1	<i>Прынцыпы гістарычнага пазнання.</i> 1. Прынцып гістарызму. 2. Прынцып аб’ектыўнасці. 3. Прынцып каштоўнаснага падыходу. 4. Прынцып партыйна-класавага падыходу.	2	2	2 с	4		[1, 2]	Кантроль канспектаў
5.2	<i>Прынцыпы гістарычнай навукі.</i> 1. Нямецкі гістарызм канца XIX – пачатку XX ст. 2. Праблема рэалізацыі прынцыпу аб’ектыўнасці ў гістарычным даследаванні. 3. Распрацоўка неаканцыйнскай метадалогіяй аксіялагічнага метаду. 4. Прынцып партыйна-класавага падыходу ў гістарычных даследаваннях.		2		4	Камп’ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Рэйтынговая кантрольная работа № 1 (тэмы 1–5)
6.	Гістарычная крыніца	2	2	2	8			
6.1	<i>Гістарычная крыніца.</i> 1. Тыпы крыніц. 2. Знешняя і ўнутраная крытыка крыніц. 3. Класіфікацыя крыніц.	2			4		[1, 2]	
6.2	<i>Гістарычная крыніца.</i> 1. Традыцыйныя крыніцы.		2	2 с	4	Камп’ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Даклады

	2. Прырода-геаграфічныя і прырода-біялагічныя крыніцы. 3. Фізіябіяпсіхічныя крыніцы. 4. Знешняя і ўнутраная крытыка крыніц.							
7.	Гістарычны факт	2	4		8			
7.1	<i>Гістарычны факт.</i> 1. Разуменне катэгорыі факт у метадалогіі гістарычнай навукі. 2. Факты гістарычнай рэчаіснасці. 3. Факты гістарычнай крыніцы. 4. Навукова-гістарычныя факты.	2	2		4	Камп'ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Справаздача па індывідуальных заданнях
7.2	<i>Гістарычны факт.</i> 1. Неапазітывісцкае разуменне факта. 2. Факт у метадалогіі “філасофіі жыцця” Дыльтэя. 3. Эўрыстычная канструкцыя факта Бекера.		2		4	Камп'ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Даклады
8.	Эмпірычны і тэарэтычны ўзроўні ў гістарычным даследаванні	2	2	2	6			
8.1	<i>Эмпірычны і тэарэтычны ўзроўні ў гістарычным даследаванні</i> 1. Эмпірычная стадыя ў гістарычным даследаванні. 2. Тэарэтычны ўзровень.	2			2		[1, 2]	Паведамленні
8.2	<i>Эмпірычны і тэарэтычны ўзроўні ў гістарычным даследаванні</i> 1. Пастаноўка мэты і даследчых задач. 2. Гістарыяграфічны і крыніцазнаўчы аналіз. 3. Апісанне прадмета даследавання. 4. Пазнанне сутнасці прадмета даследавання.		2	2 с	4	Камп'ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Вуснае апытанне
9.	Катэгорыі гістарычнай навукі	6	4		8			
9.1	<i>Агульнанавуковыя катэгорыі.</i> 1. Сутнасць і з'явы. 2. Неабходнасць і выпадковасць. 3. Рэчаіснае і магчымае.	2			2			

9.2	<i>Канкрэтна-гістарычныя катэгорыі.</i> 1. «Сусветна-гістарычны» і «лакальна-гістарычны». 2. Гістарычная перыядызацыя. 3. Гістарычны час. 4. Гістарычная прастора. 5. Гістарычная альтэрнатыва.	4			2			Кантроль канспектаў
9.3	<i>Катэгарыяльны апарат гістарычнай навукі.</i> 1. Агульнанавуковыя катэгорыі. 2. Спецыяльна-гістарычныя катэгорыі.		4		4	Камп'ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Тэставы кантроль
10.	Метады гістарычнага даследавання	4	6		8			
10.1	<i>Агульнанавуковыя метады.</i> 1. Метады аналізу і сінтэзу, індукцыі і дэдукцыі ў гістарычных даследаваннях. 2. Метад аналогіі. 3. Метад мадэліравання гістарычных працэсаў. 4. Метад пераходу ад канкрэтнага да абстрактнага і наадварот. 5. Колькасныя метады.	2	2		2	Камп'ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Даклады
10.2	<i>Спецыяльна-гістарычныя метады.</i> 1. Гісторыка-генетычны метады. 2. Гісторыка-параўнальны метады. 3. Гісторыка-тыпалагічны метады. 4. Гісторыка-сістэмны метады. 5. Метады кантэнт-аналізу.	2			2		[1, 2]	Кантроль канспектаў
10.3	<i>Канкрэтна-гістарычныя метады.</i> 6. Гісторыка-генетычны метады. 7. Рэалізацыя гісторыка-параўнальнага метаду. 8. Гісторыка-тыпалагічны метады ў гістарычных даследаваннях. 9. Гісторыка-сістэмны метады ў тлумачэнні гістарычных падзей. 10. Апрацоўка масавых эпісталажных крыніц з дапамогай метаду кантэнт-аналізу.		2		2	Камп'ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Тэставы кантроль

10.4	<i>Сацыяльна-псіхалагічны падыход у гістарычным пазнанні.</i> 1. Псіхагісторыя дзяцінства. 2. Псіхагісторыя сацыяльных груп. 3. Псіхабіяграфіі.		2		2	Камп'ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Рэйтынгавая кантрольная праца №2 (тэмы 6 – 10)
	УСЯГО:	24	24	10 с.	62			Экзамен

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ
«Метадалогія гістарычнай навукі»
завочная форма атрымання адукацыі

Нумар раздзела, тэмы, занятка	Назва раздзела, тэмы	Лекцыі	Практычныя (семінарскія) заняткі	Матэрыяльнае забеспячэнне занятка (наглядныя, метадычныя дапаможнікі і інш.)	Літаратура	Формы контроля ведаў
1	2	3	4	6	7	8
	3 курс	4	10			
1.	Спецыфіка гістарычнага пазнання 1. Уводзіны 2. Прадмет метадалогіі гістарычнай навукі. 3. Першыя метадалагічныя школы. 4. Прадмет гістарычнай навукі. 5. Сучасныя метадалагічныя канцэпцыі. 6. Суб'ектыўна-аб'ектыўныя адносіны ў гістарычным пазнанні.	2			[1, 2]	
2.	Эмпірычны і тэарэтычны ўзроўні ў гістарычным даследаванні 1. Вызначэнне мэты і пастаноўка даследчых задач. 2. Эмпірычная стадыя ў даследаванні.			Камп'ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	
	1. Выяўленне сутнасці вывучаемай праблемы на тэарэтычным узроўні. 2. Фарміраванне канкрэтна-гістарычнай тэорыі.		2		[1, 2]	Вуснае апытанне
3.	Агульнанавуковыя і канкрэтна-гістарычныя катэгорыі. 1. Агульнанавуковыя катэгорыі.		4		[1, 2]	Тэставы кантроль

	2. Гістарычная крыніца. 3. Гістарычны факт. 4. Лакальна-гістарычнае і сусветна-гістарычнае. 5. Гістарычная перыядызацыя. 6. Гістарычны час і гістарычная прастора. 7. Гістарычная альтэрнатыва.					
4.	Агульнанавуковыя і спецыяльна-гістарычныя метады. 1. Агульнанавуковыя метады. 2. Гісторыка-генетычны метады. 3. Гісторыка-параўнальны метады. 4. Гісторыка-тыпалагічны метады. 2. Гісторыка-сістэмны метады. 3. Сацыяльна-псіхалагічны падыход у гістарычным даследаванні.	2	4	Камп'ютэрная прэзентацыя	[1, 2]	Вуснае апытанне
	Усяго	4	10			Экзамен

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная літаратура

1. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и филос. специальностей вузов / под общ. ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : ТетраСистемс, 2006. – 352 с.
2. Методология исторической науки : учеб.-метод. комплекс / сост. А. П. Житко // Репозиторий БГПУ. – URL: <http://elib.bspu.by/handle/doc/263> (дата обращения: 03.04.2025).

Дадатковая літаратура

1. Гуревич, А. Я. Исторический синтез и Школа «Анналов» / А. Я. Гуревич. – М. ; СПб. : Центр гуманитар. инициатив, 2018. – 432 с.
2. Методология истории : учеб. пособие для студентов вузов / А. Н. Нечухрин, О. В. Горбачева, С. Б. Каун [и др.] ; Гуманитар.-экон. негос. ин-т ; редкол.: А. Н. Алпеев [и др.]. – Минск : ТетраСистемс, 1996. – 240 с.
3. Сидорцов, В. Н. Изучение личности в истории: ориентация на контент-анализ, психоанализ, дискурс-анализ / В. Н. Сидорцов, А. А. Приборович. – Минск : Изд. центр БГУ, 2011. – 198 с.
4. Сидорцов, В. Н. Методология истории : курс лекций / В. Н. Сидорцов. – Минск : Белорус. гос. ун-т, 2010. – 207 с.
5. Сидорцов, В. Н. Методология исторического исследования: механизм творчества историка / В. Н. Сидорцов. – Минск : Белорус. гос. ун-т, 2000. – 233 с.
6. Сидорцов, В. Н. Научный дискурс историка: социальная обусловленность и методология исследования : монография / В. Н. Сидорцов, А. А. Приборович. – Минск : Изд. центр БГУ, 2013. – 192 с.
7. Смоленский, Н. И. Теория и методология истории : учеб. для студентов учреждений высш. проф. образования / Н. И. Смоленский. – 4-е изд., испр. – М. : Академия, 2012. – 270 с.
8. Теория и методология истории : конспект лекций : учеб. пособие / Ю. В. Бунькова, А. А. Коновалов, П. А. Кузьминов [и др.] ; Кабардино-Балкар. гос. ун-т . – Нальчик : КБГУ, 2016. – 94 с.

Пералік выкарыстоўваных сродкаў дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці

Для кантролю якасці засваення ведаў студэнтамі выкарыстоўваецца наступны дыягнастычны інструментарый:

- абарона заданняў пры выкананні студэнтамі заданняў кіруемай самастойнай работы;
- вусныя апытанні;
- тэсціраванне;
- экзамен

Для бягучага кантролю якасці засваення ведаў студэнтамі выкарыстоўваецца наступны дыягнастычны інструментарый:

Тэсціраванне (размешчанага ў сістэме дыстанцыйнага навучання Moodle.

Рэжым доступу: <https://bspu.by/moodle/course/view.php?id=4559>

Патрабаванні да выканання самастойнай работы студэнтаў

№ п/п	Назва тэмы, раздзела	Колькасць гадзін на СРС		Заданне	Форма выканання
		Дзенная форма атрымання адукацыі	Завочная форма атрымання адукацыі		
1	Уводзіны ў вывучаемую дысцыпліну “Метадалогія гістарычнай навукі”	4	8		
1.1	Уводзіны	2	4	Падрыхтоўка дакладаў па пытаннях тэмы: 1. Прадмет і задачы дысцыпліны. 2. Станаўленне метадалогіі гісторычнай навукі.	Даклад
1.2	Сучасныя метадалагічныя канцэпцыі	2	4	Падрыхтоўка дакладаў па пытаннях тэмы: 1. Татальная гісторыя Ф. Брадэля. 2. Гісторыя паўсядзённасці. 3. Інтэлектуальная гісторыя. 4. Гендэрная гісторыя. 5. Экалагічная гісторыя.	Даклад
2.	Прадмет гістарычнай навукі	4	8	Распрацоўка тэставых заданняў па пытаннях тэмы: 1. Станаўленне гісторыі як навукі. 2. Сучаснае разуменне прадмета гісторыі. 3. Адрозненне прадмета гісторыі ад сацыялогіі і іншых гуманітарных навук	Тэставыя заданні
3.	Суб’ектыўна-аб’ектыўныя адносіны ў гістарычнай навуцы і спецыфіка гістарычнага пазнання	4	8	Складанне апорнага канспекта па пытаннях тэмы: 1. Асаблівасці аб’екта гістарычнага вывучэння. 2. Асаблівасці пазнавальнай дзейнасці гісторыка. 3. Роля светапогляду ў гістарычнай творчасці. 4. Гісторыя і сучаснасць.	Апорны канспект

4.	Сацыяльныя функцыі гістарычнай навукі	4	8	Распрацоўка тэставых заданняў па пытаннях тэмы: 1. Функцыя сацыяльнай памяці. 2. Навукова-пазнавальная функцыя гістарычнай навукі. 3. Выхаваўчая функцыя. 4. Палітыка-ідэалагічная функцыя гісторыі.	Тэставыя заданні
5.	Прынцыпы гістарычнага пазнання	8	10		
5.1	Прынцыпы гістарычнага пазнання.	4	4	Складанне канспекта па пытаннях тэмы: 1. Прынцып гістарызму. 2. Прынцып аб'ектыўнасці. 3. Прынцып каштоўнаснага падыходу. 4. Прынцып партыйна-класавага падыходу	Канспект
5.2	Прынцыпы гістарычнай навукі.	4	6	Падрыхтоўка эсэ па наступных пытаннях: 1. Нямецкі гістарызм канца XIX – пачатку XX ст. 2. Праблема рэалізацыі прынцыпу аб'ектыўнасці ў гістарычным даследаванні. 3. Распрацоўка неаканцыйнскай метадалогіі аксіялагічнага метаду. 4. Прынцып партыйна-класавага падыходу ў гістарычных даследаваннях.	Эсэ
6.	Гістарычная крыніца	8	10		
6.1	Гістарычная крыніца.	4	4	Падрыхтоўка дакладаў па пытаннях тэмы: 1. Тыпы крыніц. 2. Знешняя і ўнутраная крытыка крыніц. 3. Класіфікацыя крыніц.	Даклад
6.2	Гістарычная крыніца.	4	6	Складанне апорнага канспекта па пытаннях тэмы: 1. Традыцыйныя крыніцы. 2. Прырода-геаграфічныя і прырода-біялагічныя крыніцы.	Апорны канспект

				3. Фізіябіяпсіхічныя крыніцы. 4. Знешняя і ўнутраная крытыка крыніц.	
7.	Гістарычны факт	8	12		
7.1	Гістарычны факт.	4	6	Фарміраванне інфармацыйнага блока па пытаннях тэмы: 1. Разуменне катэгорыі факт у метадалогіі гістарычнай навукі. 2. Факты гістарычнай рэчаіснасці. 3. Факты гістарычнай крыніцы. 4. Навукова-гістарычныя факты.	Інфармацыйны блок
7.2	Гістарычны факт.	4	6	Падрыхтоўка дакладаў па пытаннях тэмы: 1. Неапазітывісцкае разуменне факта. 2. Факт у метадалогіі “філасофіі жыцця” Дыльтэя. 3. Эўрыстычная канструкцыя факта Бекера	Даклад
8.	Эмпірычны і тэарэтычны ўзроўні ў гістарычным даследаванні	6	12		
8.1	Эмпірычны і тэарэтычны ўзроўні ў гістарычным даследаванні	2	4	Падрыхтоўка дакладаў па пытаннях тэмы: 1. Эмпірычная стадыя ў гістарычным даследаванні. 2. Тэарэтычны ўзровень.	Даклад
8.2	Эмпірычны і тэарэтычны ўзроўні ў гістарычным даследаванні	4	8	Фарміраванне інфармацыйнага блока па пытаннях тэмы: 1. Пастаноўка мэты і даследчых задач. 2. Гістарыяграфічны і крыніцазнаўчы аналіз. 3. Апісанне прадмета даследавання. 4. Пазнанне сутнасці прадмета даследавання.	Інфармацыйны блок
9.	Катэгорыі гістарычнай навукі	8	14		
9.1	Агульнанавуковыя катэгорыі.	2	6	Складанне апорнага канспекта па пытаннях тэмы: 1. Сутнасць і з’явы. 2. Неабходнасць і выпадковасць.	Апорны канспект

				3. Рэчаіснае і магчымае.	
9.2	Канкрэтна-гістарычныя катэгорыі.	2	4	Распрацоўка тэставых заданняў па пытаннях тэмы: 1. «Сусветна-гістарычны» і «лакальна-гістарычны». 2. Гістарычная перыядызацыя. 3. Гістарычны час. 4. Гістарычная прастора. 5. Гістарычная альтэрнатыва.	Тэставыя заданні
9.3	Катэгарыяльны апарат гістарычнай навукі.	4	4	Падрыхтоўка эсэ па наступных пытаннях: 1. Агульнанавуковыя катэгорыі. 2. Спецыяльна-гістарычныя катэгорыі.	Эсэ
10.	Метады гістарычнага даследавання.	8	16		
10.1	Агульнанавуковыя метады.	2	4	Падрыхтоўка прэзентацыі па пытаннях тэмы (на выбар студэнта): 1. Метады аналізу і сінтэзу, індукцыі і дэдукцыі ў гістарычных даследаваннях. 2. Метад аналогіі. 3. Метад мадэліравання гістарычных працэсаў. 4. Метад пераходу ад канкрэтнага да абстрактнага і наадварот. 5. Колькасныя метады.	Камп'ютэрная прэзентацыя
10.2	Спецыяльна-гістарычныя метады.	2	4	Складанне апорнага канспекта па пытаннях тэмы: 1. Гісторыка-генетычны метада. 2. Гісторыка-параўнальны метада. 3. Гісторыка-тыпалагічны метада. 4. Гісторыка-сістэмны метада. 5. Метада. кантэнт-аналізу	Апорны канспект
10.3	Канкрэтна-гістарычныя метады.	2	4	Складанне канспект па пытаннях тэмы: 1. Гісторыка-генетычны метада.	Канспект

				2. Рэалізацыя гісторыка-параўнальнага метаду. 3. Гісторыка-тыпалагічны метаду у гістарычных даследаваннях. 4. Гісторыка-сістэмны метаду у тлумачэнні гістарычных падзей. 5. Апрацоўка масавых эпісталярных крыніц з дапамогай метаду кантэнт-аналізу .	
10.4	Сацыяльна-псіхалагічны падыход у гістарычным пазнанні.	2	4	Падрыхтоўка дакладаў па пытаннях тэмы: 1. Псіхагісторыя дзяцінства. 2. Псіхагісторыя сацыяльных груп. 3. Псіхабіяграфіі.	Даклад
Усяго		62	106		

**Прыкладны спіс пытанняў да экзамену па вучэбнай дысцыпліне
“Метадалогія гістарычнай навукі”**

1. Прадмет метадалогіі гістарычнай навукі.
2. Станаўленне метадалогіі гісторыі як навукі.
3. Неапазітывісцкая метадалогія гісторыі.
4. Неаканцыйная метадалогія гісторыі
5. Метадалогія “філасофіі жыцця”.
6. Станаўленне гісторыі як навукі.
7. Сучаснае разуменне прадмета гісторычнай навукі.
8. Адрозненне прадмета гісторыі ад сацыялогіі і іншых навук.
9. Асаблівасці аб’екта гістарычнага пазнання.
10. Асаблівасці пазнавальнай дзейнасці гісторыка.
11. Роля светапогляду ў гістарычнай творчасці.
12. Гісторыя і сучаснасць.
13. Функцыя сацыяльнай памяці гістарычнай навукі.
14. Навукова-пазнавальная функцыя гістарычнай навукі.
15. Выхаваўчая функцыя гістарычнай навукі.
16. Палітыка-ідэалагічная функцыя гістарычнай навукі.
17. Паняцце «гістарычная крыніца».
18. Праблема інфармаванасці крыніц.
19. Факты гістарычнай рэчаіснасці.
20. Факты гістарычнай крыніцы.
21. Навукова-гістарычныя факты.
22. Эмпірычная стадыя ў гістарычным даследаванні.
23. Тэарэтычны ўзровень у гістарычным даследаванні.
24. Катэгорыі сутнасць і з’ява.
25. Катэгорыі «сусветна-гістарычны» і «лакальна-гістарычны».
26. Гістарычная перыядызацыя Віка.
27. Гістарычная перыядызацыя Кандарсэ.
28. Гістарычная перыядызацыя Гегеля.
29. Гістарычная перыядызацыя Маркса.
30. Гістарычная перыядызацыя Тойнбі.
31. Гістарычны час.
32. Гістарычная прастора.
33. Гістарычная альтэрнатыва.
34. Прынцып гістарызму.
35. Прынцып аб’ектыўнасці.
36. Прынцып каштоўнаснага падыходу.
37. Прынцып партыйна-класавага падыходу.
38. Метад мадэліравання гістарычных працэсаў.
39. Метад узыходжання ад канкрэтнага да абстрактнага і наадварот.
40. Гісторыка-генетычны метада.
41. Гісторыка-параўнальны метада.
42. Гісторыка-тыпалагічны метада.

43. Гісторыка-сістэмны метада.
44. Метада кантэнт-аналізу.
45. Псіхагісторыя дзяцінства.
46. Псіхагісторыя сацыяльных груп.
47. Псіхабіяграфіі.
48. Праблема архаізацыі і мадэрнізацыі ў гістарычных даследаваннях.
49. Перыядызацыя О. Шпенглера.
50. “Восевы час”.
51. Метада аналогіі.
52. Школа Аналаў.
53. Катэгорыі неабходнасць і выпадковасць.
54. Катэгорыі рэчаіснае і магчымае.
55. Школа татальнай гісторыі Брэда.
56. Прырода-геаграфічныя і прырода-біялагічныя крыніцы.
57. Знешняя крытыка крыніц.
58. Унутраная крытыка крыніц.
59. Праблема ўтоеннай інфармацыі крыніц.
60. Неапазітывісцкае разуменне праблемы “гістарычны факт”.
61. Адносіны Дыльтэя да праблемы “гістарычны факт”.
62. Бекераўскае разуменне гістарычнага факта.
63. Адрозненні эмпірычнага ад тэарэтычнага ўзроўня ў гістарычным даследаванні.
64. Адрозненні паміж “катэгорыяй”, “паняццем” і “тэрмінам”.
65. Метада аналізу ў гістарычным даследаванні.
66. Метада сінтэзу ў гістарычным даследаванні.
67. Рэалізацыя метаду індукцыі ў гістарычным даследаванні.
68. Прымяненне метаду дэдукцыі ў гістарычным даследаванні.
69. Тэарэтычныя мадэлі падзей у гісторыі.
70. Фрэйдзкі псіхааналіз ў гістарычным пазнанні.
71. Прычынна-выніковыя тлумачэнні.
72. Тлумачэнні праз законы.
73. Генетычныя тлумачэнні.
74. Структурныя тлумачэнні.
75. Функцыянальныя тлумачэнні.
76. Аперываванне адкрытай інфармацыяй пісьмовых крыніц.

Прыклады кампетэнтнасна-арыентаваных заданняў:

Кампетэнтнасна-арыентаванае заданне № 1.

Якой бачылася мэта выхаваўчай функцыі гістарычнай навукі ў розных гістарычных эпохі (Антычнасць, Сярднявечча, Адраджэнне, Асветніцтва, XIX ст., савецкі перыяд)?

Кампетэнтнасна-арыентаванае заданне № 2.

Як рэалізуецца прынцып гістарызму ў навуковым паведамленні, артыкуле і г.д.?

**Крытэрыі ацэнкі вынікаў вучэбнай дзейнасці навучэнцаў
ва ўстановах вышэйшай адукацыі па дзесяцібальнай шкале**

Балы	Крытэрыі ацэнкі
10 (дзесяць) балаў	сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі, а таксама па асноўных пытаннях, якія выходзяць за яе межы; дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны выклад адказаў на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы і абагульненні; бездакорнае валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, модуля, уменне яго эфектыўна выкарыстоўваць у пастаноўцы і вырашэнні навуковых і прафесійных задач; выяўленая здольнасць самастойна і творча вырашаць складаныя праблемы ў нестандартнай сітуацыі; поўнае і глыбокае засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры па навучальнай дысцыпліне, модулі; ўменне свабодна арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне і даваць ім аналітычную ацэнку, выкарыстоўваць навуковыя дасягненні іншых дысцыплін; творчая самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, актыўны творчы ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў
9 (дзевяць) балаў	сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні; валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, модуля, уменне яго эфектыўна выкарыстоўваць у пастаноўцы і вырашэнні навуковых і прафесійных задач; здольнасць самастойна і творча вырашаць складаныя праблемы ў нестандартнай сітуацыі ў рамках вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; поўнае засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне, модулі і даваць ім аналітычную ацэнку; сістэматычная, актыўная самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, творчы ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў

8 (восем) балаў	сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі ў аб'ёме вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы і абагульненні; валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, модуля (метадамі комплекснага аналізу, тэхнікай інфармацыйных тэхналогій), уменне яго выкарыстоўваць у пастаноўцы і вырашэнні навуковых і прафесійных задач; здольнасць самастойна вырашаць складаныя праблемы ў рамках вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; ўменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне, модулі і даваць ім аналітычную ацэнку; актыўная самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, сістэматычны ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў
7 (сем) балаў	сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы і абагульненні; валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, модуля, уменне яго выкарыстоўваць у пастаноўцы і вырашэнні навуковых і прафесійных задач; свабоднае валоданне тыповымі рашэннямі ў рамках вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; ўменне арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях, напрамках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне, модулі і даваць іх аналітычную ацэнку; самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, удзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў
6 (шэсць) балаў	дастаткова поўныя і сістэматызаваныя веды ў аб'ёме вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; выкарыстанне неабходнай навуковай тэрміналогіі, пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць абагульненні і абгрунтаваныя высновы; валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, модуля, уменне яго выкарыстоўваць у вырашэнні вучэбных і прафесійных

	задач; здольнасць самастойна прымяняць тыпавыя рашэнні ў рамках, вучэбнай праграмы УВО па вучэбнай дысцыпліне, модулю; засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; ўменне арыентавацца ў базавых тэорыях, канцэпцыях і напрамках па вивучаемай дысцыпліне, модулі і даваць ім параўнальную ацэнку; актыўная самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, перыядычны ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў
5 (пяць) балаў	дастатковыя веды ў аб'ёме вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць высновы; валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, модуля, уменне яго выкарыстоўваць у вырашэнні вучэбных і прафесійных задач; здольнасць самастойна прымяняць тыпавыя рашэнні ў рамках вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; ўменне арыентавацца ў базавых тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вивучаемай вучэбнай дысцыпліне, модулі і даваць ім параўнальную ацэнку; самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, фрагментарны ўдзел у групавых абмеркаваннях, дастатковы ўзровень культуры выканання заданняў
4 (чатыры) балы	дастатковы аб'ём ведаў у аб'ёме вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, лагічны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць высновы без істотных памылак; валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, модуля, уменне яго выкарыстоўваць у рашэнні стандартных (тыповых) задач; ўменне пад кіраўніцтвам выкладчыка вырашаць стандартныя тыпавыя задачы; ўменне арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях і напрамках па навучальнай дысцыпліне, модулі і даваць ім ацэнку; работа пад кіраўніцтвам выкладчыка на практычных, лабараторных занятках, дапушчальны ўзровень культуры выканання заданняў
3 (тры)	недастаткова поўны аб'ём ведаў у аб'ёме вучэбнай праграмы

балы	УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; веданне часткі асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; выкарыстанне навукавай тэрміналогіі, выкладанне адказу на пытанні з істотнымі, лагічнымі памылкамі; слабое валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, модуля, некампетэнтнасць у рашэнні стандартных (тыповых) задач; няўменне арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях і накірунках вывучаемай вучэбнай дысцыпліны, модуля; пасіўнасць на практычных і лабараторных занятках, нізкі ўзровень культуры выканання заданняў
2 (два) балы	фрагментарныя веды ў аб'ёме вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; веданне асобных літаратурных крыніц, рэкамендаваных вучэбнай праграмай УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі; няўменне выкарыстоўваць навуковую тэрміналогію вучэбнай дысцыпліны, модуля, наяўнасць у адказе грубых, лагічных памылак; пасіўнасць на практычных і лабараторных занятках, нізкі ўзровень культуры выканання заданняў
1 (адзін) бал	адсутнасць ведаў і кампетэнцый у аб'ёме вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулі, адмова ад адказу, няяўка на атэстацыю без уважлівай прычыны

**ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБнай ПРАГРАМЫ
ПА ВУЧЭБнай ДЫСЦЫПЛІНЕ
“Метадалогія гістарычнай навукі”
з іншымі дысцыплінамі спецыяльнасці**

Назва вучэбнай дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб зменах у змесце вучэбнай праграмы установы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, якая распрацавала вучэбную праграму (з указаннем даты і нумару пратакола)
Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі	Усеагульнай гісторыі і методыкі выкладання гісторыі	Узгоднена на ўзроўні вучэбных праграм	Рэкамендавана да зацвярджэння вучэбная праграма ў прадстаўленым варыянце (пратакол № 8 ад 26.03.2025.)
Методыка выкладання гісторыі	Усеагульнай гісторыі і методыкі выкладання гісторыі	Узгоднена на ўзроўні вучэбных праграм	Рэкамендавана да зацвярджэння вучэбная праграма ў прадстаўленым варыянце (пратакол № 7 ад 31.05.2024.)
Методыка выкладання грамадазнаўства	Усеагульнай гісторыі і методыкі выкладання гісторыі	Узгоднена на ўзроўні вучэбных праграм	Рэкамендавана да зацвярджэння вучэбная праграма ў прадстаўленым варыянце (пратакол № 7 ад 31.05.2024.)